

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

Tidiga planeringsskeden

En undersökning om landskapsarkitektens roll i
tidiga planeringsskeden

Amanda Smedberg

Titel: Tidiga planeringsskeden: En undersökning om landskapsarkitektens roll i tidiga planeringsskeden

Engelsk titel: Early planning phases: An investigation of the role of the landscape architect in early planning phases

© Amanda Smedberg

Handledare: Sylvia Dolvén, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Ulla Berglund och Lena Steffner (kursledare), SLU, institutionen för stad och land
SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå G2E

Kurs: EX0725, Projekt i landskapsarkitektur

Landskapsarkitekturprogrammet, Ultuna

Nyckelord: hållbar utveckling, landskapsarkitekt, planering, projektutveckling, tidiga skeden

Publiceringsår: 2018

Publiceringsort: Uppsala

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se/>

Sammandrag

De värdeskapande förutsättningarna för ett projekt sätts i de tidiga planeringsskedena. För att utvecklingen ska kunna ske på ett hållbart sätt och leda till goda livsmiljöer krävs det ny kunskap och tydligt fokus tidigt i planeringen. Uppsatsen syftar till att undersöka landskapsarkitektens roll i tidiga planeringsskeden genom att undersöka vad de kan bidra med och vad det är som hindrar att de kommer in tidigt. Målet med arbetet är att bidra till en diskussion om landskapsarkitektens yrkesroll, vidare om landskapsarkitekten bör ha ett större inflytande och mandat i början av projektutvecklingen eller ej. Resultatet grundas på informationsinsamling i form av litteraturöversikt samt intervjustudie av landskapsarkitekter och andra nyckelpersoner som har erfarenhet inom tidiga planeringsskeden. Resultatet av studierna indikerar att landskapsarkitektens yrkeskompetens är bred, något som med fördel kan utnyttjas tidigt i planeringen. Vad det är som hindrar landskapsarkitekter att komma in tidigt tycks ha att göra med andra aktörers okunskap. Kännedomen om vad en landskapsarkitekt besitter för kunskaper är begränsad och förståelsen för att en landskapsarkitekts kompetenser kan bidra till ett bättre slutresultat är marginell. Mycket tyder också på att landskapsarkitekten själv behöver bli bättre på att marknadsföra sin breda kunskapsbas till andra yrkesgrupper.

Abstract

The value creation conditions for a project are set in the early stages of planning. In order for the development to take place in a sustainable way and lead to good living environments, new knowledge and clear focus is needed early in the planning phases. The aim is to investigate the role of the landscape architect in the early planning phase by investigating what they can contribute with and what it is that prevents them from coming in early. The aim with the essay is to contribute to a discussion about the landscape architect's professional role, further if the landscape architect should have a greater influence and mandate at the beginning of project development or not. The result consists of information in the form of a literature review and interviews with landscape architects and other persons who have experience in the early planning phase. The results of the studies indicate that the landscape architect's professional has a wide knowledge and competence, something that can be used early in planning. What prevents landscape architects from coming in early has to do with other professions' ignorance. The knowledge about what competence a landscape architect possesses is limited and the understanding that a landscape architect can contribute to a better end result is marginal. The result also suggests that the landscape architect himself needs to be better at marketing his wide knowledge base to other professions.

Innehåll

Introduktion.....	5
Bakgrund.....	5
Att planera hållbart i ett växande samhälle.....	5
Landskapsarkitektens historia.....	5
Landskapsarkitektens yrkesbredd	6
Syfte & mål.....	7
Frågeställningar.....	7
Avgränsningar	7
Metod.....	8
Litteraturoversikt.....	8
Intervjustudie.....	8
Anna Thott	8
Lisa Rönnberg	9
Petra Amsbeck	9
Marcus Nordlund	9
Pernilla Randefalk.....	9
Resultat	10
Litteraturoversikt.....	10
Tidiga skeden i planering	10
Aktörer i samverkan	10
Landskapsarkitektens yrkesroll och inflytande idag.....	11
Konflikter mellan landskapsarkitekter och andra yrkesgrupper.....	12
Intervjustudie.....	13
Vad är din uppfattning och erfarenhet av landskapsarkitekter?.....	13
Finns det något du tycker att landskapsarkitekter kan bidra med i tidiga planeringsskeden?	14
Finns det konsekvenser du tycker att landskapsarkitekter saknar för att medverka i tidiga planeringsskeden?	15
Anser du att det finns konsekvenser att landskapsarkitekter inte medverkar tidigt och i så fall vad?	15
Vad tror du är orsaken till att landskapsarkitekter generellt inte kommer in i tidiga skeden?	16
Diskussion	19
Resultatdiskussion.....	19
Vad kan landskapsarkitekter bidra med i tidiga planeringsskeden?	19
Vad hindrar landskapsarkitekter att komma in i tidiga planeringsskeden?.....	20
Metoddiskussion.....	20
Studiens bidrag	21
Avslutande reflektion	21
Referenser.....	22

Introduktion

Något landskapsarkitekter lägger stor vikt vid under yrkesutbildning är att skapa hållbara platser i staden. Genomgående under hela utbildningen studeras, arbetas det med och diskuteras begreppen hållbarhet och hållbar utveckling (Sveriges lantbruksuniversitet 2017).

Om det svenska samhällsbyggandet ska svara upp mot kraven på hållbarhet och goda livsmiljöer krävs ännu mer kunskap och större fokus på de värdeskapande tidiga planeringsskedena i samhällsbyggnadsprojekten. I många fall bestäms förutsättningar som är avgörande för ett projekt innan det ens har formats till ett projekt (Ryd 2017).

Många projekt utvecklas idag av exploaterande och projektutvecklande organisationer. Det finns uppfattningar kring att landskapsarkitekter generellt inte har något avgörande inflytande i de tidiga planeringsskedena utan ofta kommer in först i projekteringsfasen. Kan landskapsarkitekter genom medverkan i början av planeringen bidra till en ökad hållbar samhällsutveckling och vad är det som hindrar dem i så fall? Vad har landskapsarkitekter för kompetenser och vad kan de bidra med?

Bakgrund

Att planera hållbart i ett växande samhälle

Brundtlandkommissionen myntade definitionen om hållbar utveckling år 1987. Kommissionen uttryckte hållbar utveckling som ”en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov” (Finansdepartementet 2000, s. 9). I en rapport skriven av David G. Victor beskrivs också att hållbar utveckling inte är ett fast tillstånd av harmoni utan snarare en förändringsprocess. Utnyttjandet av resurser, inriktning på investeringar, anpassning till den tekniska utvecklingen och institutionella förändringar görs förenlig med både framtiden som nuvarande behov (Victor 2006).

Det pågår en omfattande urbanisering i världen. FN uppskattade år 2007 att för första gången i historien så bodde hälften av världens befolkning i stadsområden (Leon 2008). I Sverige bor över 85 procent av landets befolkning i tätorter (Statistiska centralbyrån 2015) och enligt siffror från Boverket står Sverige inför en stor utmaning, nämligen att fördubbla antalet bostäder till år 2025. Det är omöjligt att samhället ska kunna hantera detta på så kort tid utan konsekvenser på samhällsutvecklingen. Utan en bred kompetensförstärkning kan det snabba byggandet innebära många långsiktigt negativa effekter som till exempel lägre standard i bostadsområden, en negativ miljö- och klimatpåverkan samt en ökad segregation (Ardell 2016). Samarbete mellan olika aktörer som bär på olika kunskap och kompetenser i de tidiga planeringsskedena behövs för att främja utvecklingen av hållbar samhällsbyggnad (Ryd 2017).

Landskapsarkitektens historia

Att vara landskapsarkitekt innebär att besitta ett relativt nytt och okänt yrke i det svenska samhället. Utbildningen etablerades i början av 1960-talet, men det var först på 70-talet som de första läroplanerna för den femåriga

landskapsarkitekturlinjen skrevs. På den tiden studerades de första två åren på Ultuna, Uppsala och de tre sista i Alnarp, Skåne, men idag finns två parallella utbildningar på varje ort, båda via Sveriges lantbruksuniversitet (Andersson 2016).

Internationellt sett användes titeln *landskapsarkitekt* för första gången i USA av Calvert Vaux och Frederic Law Olmsted år 1863. I Europa var det något senare, år 1919, i Norge, i samband med att den första utbildningen inom landskapsarkitektur etablerades (Paget 2008). Fortfarande är det flera länder i världen som inte har någon specifik landskapsarkitektutbildning eller titel som landskapsarkitekt, utan istället går det under titeln arkitekt och som då arbetar med både hus, inredning och trädgård (Andersson 2016).

Landskapsarkitekturen har olika ursprung. I den anglosachsiska traditionen härstammar den från markanvändning, hortikultur och lantbruk, vilket är anledningen till att utbildningen i Sverige finns hos Sveriges lantbruksuniversitet. I den latinska traditionen kommer landskapsarkitekturen ur och från konsten, precis som arkitekturen gör (Andersson 2016).

Det kan finnas en problematik med att ordet *landskapsarkitektur* är direkt översatt från Law Olmsteds *Landscape architecture*. I engelska rymmer ordet *landscape* olika skalor som finns i utomhusmiljön medan i svenskan har ordet *landskap* många andra bibetydelser. Främst förknippas *landskap* med något storskaligt och inte sällan någonting orört. Samtidigt används termer för att dela in Sverige, till exempel så kallas Skåne, Sörmland och Lappland för just *landskap* (Andersson 2016).

Landskapsarkitektens yrkesbredd

Landskapsarkitekten bär på en bred kunskapsbas. På grund av yrkesutbildningens stora bredd så kan landskapsarkitekter arbeta med många olika saker. De kan till exempel arbeta inom olika sektioner i byggprocessen, redan från planering, projektering och anläggning till förvaltning eller flera av dessa delar tillsammans. De kan gestalta allt ifrån mindre detaljer i miljön till storskalig översiktsplanering (Sveriges arkitekter u.å).

En landskapsarkitekt tar också fram konsekvensbedömningar, vilket innebär att definiera hur en föreslagen utveckling kan påverka det existerande landskapet i ett område. Som en del av denna process har landskapsarkitekten en unik position att utveckla och tillhandahålla lösningar för att mildra eventuella identifierade negativa effekter. I många fall har landskapsarkitekten en viktig nyckelroll i projekt (Foote 2009).

Enligt Lucie Poláčková måste en landskapsarkitekt vara medveten och ha kännedom om de medel han eller hon använder i sitt arbete och vilka möjligheter och konsekvenser det innebär för att nå ett specifikt mål. Poláčková menar att det är av stor vikt att en landskapsarkitekt kan studera verkliga situationer ur ett bredare sammanhang och kunna jämföra och granska dem (Poláčková 2012).

I en studie gjord av Jamie Maslyn där flertalet landskapsarkitekter intervjuades drogs slutsatsen att landskapsarkitekturen är annorlunda jämfört med andra kreativa yrken. Han menar att landskapsarkitekten inte är uppfinnare men måste kunna skapa nya lösningar till varje specifikt projekt och kommunicera idéer effektivt. Samtidigt måste landskapsarkitekter förstå och klara av juridiska hinder för att se till att projekten byggs (Maslyn 2002). Enligt Nina Ryd (2017) krävs det mer kunskap i just de värdeskapande tidiga planeringsskedena och därför är syftet med det här arbetet aktuellt och relevant.

Syfte & mål

Syftet med kandidatarbetet är att undersöka landskapsarkitektens roll i tidiga planeringsskeden. Målet med arbetet är att bidra till en diskussion om landskapsarkitektens yrkesroll, vidare om landskapsarkitekten bör ha ett större inflytande och mandat i början av ett planeringsprojekt eller ej.

Frågeställningar

- » Vad kan landskapsarkitekter bidra med i tidiga planeringsskeden?
- » Vad hindrar landskapsarkitekter att komma in i tidiga planeringsskeden?

Avgränsningar

Tidsmässigt är arbetet avgränsat för att passa ett 15 hp kandidatarbete, vilket innebär 10 veckor studier på heltid. Kandidatarbetet görs inom ramen för yrkesutbildningen till landskapsarkitekt. Detta arbete har sin start i mars 2018 och redovisningstillfället är den 1 juni 2018.

Innehållsmässigt är detta arbete avgränsat till att fokusera på att undersöka vad det är som hindrar landskapsarkitekten att medverka i tidiga planeringsskeden i projektutvecklingen samt vad landskapsarkitekten hade kunnat bidra med. Tidiga skeden i det här arbetet syftar på skedet innan projekteringen har påbörjats, det vill säga innan ramarna för projektet är på plats och eventuell ny detaljplan har vunnit laga kraft. Geografiskt är arbetet avgränsat inom urbana områden i Sverige.

Metod

I det här kandidatarbetet genomförs både en litteraturöversikt och en intervjustudie vars resultat bearbetas i syfte att kunna besvara forskningsfrågorna.

Litteraturöversikt

Litteraturundersökningarna är baserade på vetenskapliga artiklar, rapporter och böcker och har med teoretisk information som grund förankrat arbetet genom att presenteras, analyseras och appliceras. Litteraturen som har används är funnen genom sökningar på begrepp som till exempel *konflikter*, *landskapsarkitektens roll*, *planering* samt *tidiga planeringsskeden*. Sökningarna har skett i SLU-bibliotekets sökdatabas Primo samt via Web of Science, Google Scholar och även via Google. Källor har även hittats genom granskning av funnen litteraturs referenser, andra studenters examensarbeten och doktorsavhandlingar.

Flertalet av källorna är vetenskapligt granskade vilket gör dem trovärdiga. Utöver dessa har källor valts efter vad som anses pålitligt och relevant för det här arbetet med syftet att de ska ge en god kunskapsbas inom ämnet.

Intervjustudie

Utöver litteraturundersökning består arbetet av intervjuer med landskapsarkitekter och andra nyckelpersoner som har erfarenheter inom tidiga planeringsskeden. Kvalitativa intervjuer genomfördes där enkla frågeställningar med öppna svarsmöjligheter ställdes och respondenten kunde på så sätt bli mer ingående (Trost 2010).

Genom intervjuerna fick jag praktisk information som ett mycket viktigt komplement till litteraturöversikten. Att intervjua personer med olika arbetsroller, utbildningar och bakgrunder, utan direkt koppling till varandra, bidrog till flera olika perspektiv och synvinklar. Detta gjorde att det här arbetet förhoppningsvis fick en mer rättvisande bild samtidigt som det gjort undersökningen mer intressant.

Frågorna utgick ifrån att undersöka landskapsarkitektens roll i tidiga skeden och för att öka förståelsen om vad det är som hindrar dem att komma in tidigt i planeringsskedena. Samtliga intervjuer utgick ifrån samma grundfrågor.

Vid genomförandet av intervjuerna spelades svaren in med syftet att kunna lyssna på samtalet igen ifall någon anteckning missats att tas.

Personerna jag fick möjlighet att intervjua var Anna Thott, Lisa Rönnberg, Petra Amsbeck, Marcus Nordlund samt Pernilla Randefalk. Samtliga har gett medgivande att ha deras namn publicerade i det här arbetet.

Anna Thott

Anna är utbildad landskapsarkitekt och började arbeta med översiktsplanering för att sedan gå över till att jobba som planarkitekt. Det var först då som hon fick större erfarenhet av stadsplanering och kommunal planering på detaljplanenivå. Därefter har hon bland annat arbetat som samhällsbyggnadschef där hon arbetade med tidiga skeden i byggprocessen, chef i strategisk planering, kommundirektör och idag är hon stadsbyggnadschef i Landskrona Stad. Intervjun skedde den 24 april 2018 i Malmö.

Lisa Rönnberg

Lisa är utbildad landskapsarkitekt. Hon började sin karriär på ett konsultföretag där hon arbetade med miljökonsekvensbeskrivningar och att uppfylla miljökrav som ställdes i tidiga skeden. De stora beställarna var dåvarande Ban- och Vägverket, idag Trafikverket samt en del kommuner. Därefter hade hon en tjänst som planhandläggare i Falkenbergs kommun, där hon var den enda anställda landskapsarkitekten på plansidan. Idag arbetar hon med planhandlingar i Båstad kommun. Intervjun skedde den 26 april 2018 via telefon.

Petra Amsbeck

Petra är utbildad fysisk planerare och började sin karriär som planeringsarkitekt där hon arbetade med översiktsplaner och detaljplaner. Därefter har hon arbetat som projektledare inom bostadsutveckling och idag är hon på gatukontoret på Malmö Stad. Där arbetar hon som gatuingenjör och har ett nära samarbete med landskapsarkitekter för att tillsammans utveckla gator, torg och grönområden. Intervjun skedde den 25 april 2018 i Malmö.

Marcus Nordlund

Marcus är utbildad civilingenjör i lantmäteri. Under sina första sju år arbetade han som exploateringsingenjör i Stockholms Stad och tog främst fram planer ur ett markägarperspektiv. Vidare har han arbetat som projektutvecklare i tidiga skeden på bland annat JM i Stockholm. Idag är han arbetssökande. Intervjun skedde den 26 april 2018 i Malmö.

Pernilla Randefalk

Pernilla är utbildad fastighetsmäklare och har jobbat hos NCC med bostadsförsäljning. Därefter har hon arbetat på Ystad kommun med planeringsskedet och detaljplanearbete. Idag är hon mark- och exploateringschef på Midroc Property Development i Malmö. Intervjun skedde den 26 april 2018 i Malmö.

Frågorna som låg till grund för intervjuerna lyder:

- » Vad är din uppfattning och erfarenhet av landskapsarkitekter?
- » Finns det något du tycker att landskapsarkitekter kan bidra med i tidiga planeringsskeden?
- » Finns det kompetenser du tycker att landskapsarkitekter saknar för att medverka i tidiga planeringsskeden?
- » Anser du att det finns konsekvenser av att landskapsarkitekter inte medverkar tidigt och i så fall vad?
- » Vad tror du är orsaken till att landskapsarkitekter generellt inte kommer in i tidiga skeden?

Resultat

Resultatet presenteras nedan i form av en kommenterad litteraturoversikt och sammanställda svar från intervjustudien.

Litteraturoversikt

Tidiga skeden i planering

Enligt arkitekten Owe Swanson så finns det olika tidiga skeden men där de har olika utgångspunkter. Han menar att de riktigt tidiga är när det uppkommer en marknadssituation där det finns förutsättningar för en affärsmöjlighet. Med det sagt så finns det alltså tidiga skeden innan ett projekt har formulerats samtidigt som det finns tidiga skeden i anknäytning till enskilda delprojekt (Ryd 2017).

Att identifiera, tolka, formulera och översätta behov är en avgörande utgångspunkt i början av ett samhällsbyggnadsprojekt. Det är i inledningen av processen som det bestäms vilka aspekter som anses viktigast samt vilka som kräver extra mycket uppmärksamhet och det är ofta av strategisk betydelse (Ryd 2017).

Det kan konstateras att den totala tiden för genomförandet av de olika processerna blir allt mindre på grund av att man vill skapa effektivare arbetsprocesser och spara in kostnader. På så sätt blir det allt viktigare att i tidiga skeden identifiera och maximera värdet av varje insats (Ryd 2017).

Det är sällan tiden innan ett projekt startar ser likadan ut, däremot finns det återkommande mönster. Det blir ofta omtagningar på grund av att inledande aktiviteter upprepas och innehållet i förändringsprocessen successivt fångas upp, kommuniceras och specialiseras. Det är därför viktigt att kunna beakta och dra nytta av det som händer i omvärlden. Omvärldstendenser som påverkar samhällsbyggnadssektorn är exempelvis ökad migration, urbanisering, bostadsbrist och klimatförändringar (Ryd 2017).

Aktörer i samverkan

I många fall består planeringen i Sverige av ett broderi av samverkan och relationer mellan flera olika aktörer, vilket kan göra maktaspekterna diffusa och i många fall svåra att definiera. Ännu svårare blir det eftersom samverkan många gånger är mellan både privata och offentliga aktörer. Aktörerna kan ha problem att anpassa sig till varandras arbete. Detta kan leda till att processerna blir komplexa och svåra (Frennered 2011). Att samverka är nödvändigt eftersom ingen av aktörerna på egen hand kan bedriva processen och stå själva för stadsbyggandet. Därför är det också viktigt att det finns tydliga rollfördelningar i processen och att det är tydligt vilka aktörer som ska ha sista ordet i ett projekt (Lindberg 2009).

Vem som har störst makt och inflytande i svensk planering varierar i stor utsträckning från projekt till projekt. Det är därför av stor betydelse att undersöka vilka olika vägar varje aktör använder sig av för att uppmärksamma just sina viktigaste frågor. Ett sätt som många aktörer gör är att skapa allianser mellan verksamheter. Ofta handlar detta om att bilda ett mervärde för aktörerna och inte endast tjänsteutbyten (Kanter 1994).

Att välja vem som ska vara med i de tidiga skedena är en viktig del och styrande för det framtida projektets utgång. Att aktivt utse och besluta vem som är med vid vilket tillfälle är avgörande. Ofta förbises tidigare erfarenheter av en viss aktörs bidrag på grund av att rollerna ofta är väldigt odefinierade i de tidiga planeringsskedena. En stor mängd aktörer är passiva och har endast behov av att hålla sig informerade samtidigt som de aktiva aktörerna som är relativt få, är de som slutligen fattar de viktiga besluten. Däremellan finns det aktörer som är nödvändiga, kreativa och konstruktiva och som gärna är med och bidrar med sin kunskap (Ryd 2017).

Det är av allra högsta vikt att samhället skapar effektiva och inkluderande stadsbyggnadsprocesser. Många nya och fler aktörer samt medborgare behöver involveras i tidiga planeringsskeden. Detta i sin tur ställer stora krav på kompetens att leda och samordna processer som kan bidra till en mångfald av kooperativa initiativ (Ardell 2016).

Bristande identifiering av behov är ofta en felkälla i tidiga skeden. Tidiga skeden handlar till stor del om att samla in, prioritera, dokumentera, kvalitetssäkra och förvalta olika typer av önskemål och behov som senare blir till krav. Om behovsanalysen blir felaktig kan detta leda till stora kvalitetsbrister senare. Dessa brister kan exempelvis bero på att fel utgångspunkter insamlats från fel personer med hjälp av fel teknik och därefter dokumenterats på ett improduktivt sätt. Förutom att detta kan leda till kvalitetsbrister så kan det även innebära att projekt försenas, blir mycket dyrare än vad man tänkt eller att beställaren, byggherren samt brukarna blir missnöjda med resultatet. I de tidiga skedena skapas de värdeskapande förutsättningarna för ett projekt (Ryd 2017).

Landskapsarkitektens yrkesroll och inflytande idag

Klas Eckerberg skriver i sin avhandling från 2004 att det finns en viss förvirring över vad yrkesrollen som landskapsarkitekt innebär och att detta märks redan på studenterna under utbildningen. Ofta får studenterna höra att de som landskapsarkitekt ska vara spindeln i nätet och förstå alla olika parter som är involverade i planering och projektering. Samtidigt ska estetiskt- och ekologiskt tilltalande synteser göras av de problem som ställs. Eckerberg menar att verkligheten för de nyexaminerade sällan är så ideal. Istället möts en landskapsarkitekt av pressade projekttider, bantade budgetar och begränsat intresse från beställare och andra konsulter (Eckerberg 2004).

Förutom att en landskapsarkitektstudent samlar på sig faktakunskaper i biologi, botanik, ekologi, växtmaterial, marklära, planlagstiftning, sociologi och mycket annat, så ska studenterna även lära sig att teckna och måla, göra perspektiv, skriva utredningar samt hålla presentationer. Utöver detta så har kravet på digital kompetens ökat under de senaste åren. Kunskap i bildredigering, textbehandling, layout, GIS och CAD är krav som ställs på en landskapsarkitekt ute i arbetslivet (Eckerberg 2004). Även kunskap om humaniora, fysisk planering, konstruktion och skötsel är något landskapsarkitekten får under utbildningen (Sveriges arkitekter 2016).

Generellt sätt har också allmänheten en otydlig bild av vad en landskapsarkitekt faktiskt gör vilket på så sätt även bidrar till att landskapsarkitektens kunskapsområde och kompetenser är relativt okända. Susan Paget skriver i sin avhandling från 2008 att det är själva bredden på deras yrkeskompetens som gör bilden av landskapsarkitektens roll otydlig. Hon skriver vidare att deras politiska

och sociala inflytande fortfarande är marginellt, inte bara i Sverige utan i de flesta länder och då är det inte heller så konstigt att allmänheten inte inser värdet av det som landskapsarkitekter gör (Paget 2008).

På 70-talet ansågs gestaltningen av utemiljöer som någonting som var så viktigt, men idag är den allmänna medvetenheten om betydelsen för utemiljöns estetik större (Sveriges arkitekter 2016).

Långsamt håller byggbranschens inställning på att förändras och det blir vanligare att utemiljön framställs som en viktig prishöjande faktor i till exempel mäklarannonser. Förut räckte det vanligtvis att bostaden låg nära orörd natur och friluftsområden men idag är det allt fler som värdesätter en god utemiljö i vardagen (Thibaud 2005).

Trafikmiljöer har blivit ett större och viktigare arbetsområde för landskapsarkitekter, både när det gäller urbana miljöer och stora infrastrukturprojekt. Dessutom har medvetenheten om ekologiska värden och socialt hållbara miljöer ökat och något som kan stärka landskapsarkitektens roll i samhällsplaneringen eftersom de besitter en kunskapsbas som handlar om till exempel gröna system, kulturmiljö och sociala sammanhang (Sveriges arkitekter 2016).

Konflikter mellan landskapsarkitekter och andra yrkesgrupper

Då yrket har en stor bredd kan det även konstateras att landskapsarkitekter även har en stor kontaktyta mot andra yrken och arbetsområden.

Paget har i sin doktorsavhandling kommit fram till att det finns en generell okunskap hos närstående yrkesgrupper om vad landskapsarkitekter kan. Hon menar på att det finns ett så kallat lillebrorskomplex som visar ett behov av positionering gentemot andra yrkesgrupper. Hon skriver vidare att den här känslan av att komma i andra hand kan bidra till en förlamande effekt på samma sätt som det även kan vara en motivation för yrkeskåren. Hon har också undersökt olika aspekter på landskapsarkitektens yrkesroll och genom intervjuer med landskapsarkitekter kommit fram till att landskapsarkitekter själva anser att de behöver bli bättre på att kommunicera samt bli bättre på att dra nytta av andras synpunkter, utan att komma i konflikt med andra eller med sig själv (Paget 2008).

Forskarna Guzzetta och Bollens (2003) gjorde en undersökning om stadsplanerarens färdigheter där man frågade 638 st planerare, planeringsrelaterade- samt icke planeringsrelaterade yrkespersoner i södra Kalifornien om vilka yrkeskunskaper de främst värdesätter i arbetet. Resultatet visade på att just kommunikationsförmågan var bland den viktigaste färdigheten (Bahrainy & F. Manshadi 2017).

Litteratur som handlar specifikt om förhållandet mellan landskapsarkitekter och andra yrkesgrupper, har varit svår att finna. Ann-Catrin Gustafsson (2007) har ändå skrivit ett examensarbete som handlar om *Klyftan mellan byggare och arkitekt – markentreprenören och landskapsarkitekten*. Hon menar på att det finns konflikter, samarbetssvårigheter och negativa generaliseringar mellan dessa yrkeskårer. Eftersom Gustafsson själv är landskapsarkitekt men även har arbetat ute som utsättare och arbetsledare på byggen så anser hon att hon har fått en inblick i båda världarna. Hon menar att det finns kommunikationssvårigheter dessa yrkeskåreerna mellan eftersom landskapsarkitekten och markentreprenaden sällan har en direkt kommunikation. Ofta finns det en medlare i form av en bygg- eller projektledare. Dessutom menar hon att kommunikationen idag främst sker med

hjälp av elektroniska medel samtidigt som landskapsarkitekten ofta endast gör kortare besök ute på bygget. Att man sällan träffas och talas vid direkt försämrar kommunikationen. Väldigt generaliserat så ser markentreprenören på landskapsarkitekten som den som har dålig uppfattning om vad som är praktiskt möjligt i byggandet. Samtidigt ser landskapsarkitekten på markentreprenören som den som inte bryr sig om upplevelsevärden och det estetiska utan bara vill spara pengar (Gustafsson 2007).

I en av Gustafssons undersökningar angav också cirka hälften av de intervjuade markentreprenörerna att det fanns problem med olika språkanvändning inom respektive yrkesgrupp, vilket är ytterligare en faktor som bidrar till avstånd mellan de två olika yrkeskåren (Gustafsson 2007).

Intervjustudie

Resultatet från intervjuerna presenteras nedan för varje ställd fråga. Landskapsarkitekternas synpunkter och perspektiv redovisas först, därefter de övriga.

Vad är din uppfattning och erfarenhet av landskapsarkitekter?

Enligt Anna så kan landskapsarkitekter arbeta med otroligt många olika saker just på grund av att utbildningen är så bred. Däremot anser hon att bredden både på gott och ont kan innebära att landskapsarkitektens profil blir otydlig. Å andra sidan menar hon att folk ändå har sin egen uppfattning och bild om vad en landskapsarkitekt gör. ”Förut var det väldigt mycket förutfattade meningar och fokus på att landskapsarkitekten framförallt har kompetens om växter” menar Anna. Däremot tycker hon att bilden har förändrats från att de enbart anses som trädgårdsexperter och att det idag finns en större förståelse för att de har en mycket vidare innebörd.

Även Lisa anser att landskapsarkitekter har en bred kompetensbas och att de har olika styrkor inom de tidiga planeringsskedena. Hon menar att det som är specifikt för landskapsarkitektutbildningen är kunskapen om process och hur man tar sig igenom de formella delarna. Landskapsarkitekter har även stor kompetens när det gäller markförhållanden, vattenfrågor, natur och vegetation. Dessutom har landskapsarkitekter förutsättningar att kunna se saker som annars inte är helt uppenbara om man inte har med sig de grundförutsättningarna vid till exempel platsbesök. De kan exempelvis genom att se att det växer björk eller al på ett område dra slutsatsen att det är fukt i marken i vanliga fall. Landskapsarkitekter kan läsa av platser på ett sätt som inte till exempel arkitekter, planeringsarkitekter och samhällsplanerare kan, menar Lisa. Hon fortsätter med att säga att utbildningen ger en bra grund för att arbeta med kommunal planering, både på översiktlig plannivå men också som planhandläggare.

Petras uppfattning om landskapsarkitekter skiljer sig mycket beroende på om det handlar om landskapsarkitekter internt inom kommunen eller landskapsarkitekter som konsulter. Som konsult finns det många som har olika inriktningar inom landskapsarkitektur, till exempel gestaltning eller växtkunskap. Inom kommunen, som fungerar som en beställarorganisation och där hon själv arbetar, har hon erfarenhet av att landskapsarkitekten arbetar mer planmässigt. Även att det är de som för talan för hur staden ska se ut och byggas upp utifrån framförallt grönområden, som många gånger får låg prioritet eftersom det är lätt att exploatera

på just grönområden. Hon tycker att landskapsarkitekten pratar mycket om träd och grönområden ur just den planeringskompetensen och att de är duktiga på att driva dessa frågor.

Marcus menar också att just grönbrågorna är något landskapsarkitekter är och ska vara duktiga på och något som behövs när det är komplexa grönområden som ska bebyggas och utvecklas. Han har dock uppfattningen om att det finns en viss konflikt i att det är många landskapsarkitekter som inte klarar av balansgången med att både se värdet i det gröna och samtidigt i att utveckla ett område och bygga nya bostäder och miljöer. Han ser lite av att det generellt finns två sidor av en landskapsarkitekt, antingen vill personen endast konservera eller så vill den utveckla. Marcus anser att det bästa är att befinna sig någonstans emellan. En landskapsarkitekt som är en ”nejsägare” i projekt leder till att exploatören till slut struntar i att ta in den.

När Pernilla arbetade i Ystad kommun fanns det inga landskapsarkitekter i de tidiga planeringsskedena utan eventuellt togs de in som konsulter och då kunde det handla om att ta fram ett gestaltungsprogram för ett visst område. Hennes uppfattning är att exploatören inte vill lägga pengar på att ta in landskapsarkitekter i de tidiga skedena utan istället avvaktar och tänker i stil med ”och så lite grönt på det” och ”och så lite träd på det”. I många projekt finns det ofta en arkitekt som även tar landskapsarkitektens roll och ritar det gröna. I vissa kommuner ställs krav på exploatören att ha en grönytefaktor och det finns vissa regler för vad som gäller i den kommunen. Men det är långt ifrån alla som har det, särskilt inte mindre kommuner. Enligt Pernilla är det många exploatörer som ser det som någonting ”jobbigt” och att man istället vill pressa ner grönytefaktorn. Pernilla menar att det är få som idag är medvetna och har kunskap om värdet av det.

Finns det något du tycker att landskapsarkitekter kan bidra med i tidiga planeringsskedena?

Anna har uppfattningen om att landskapsarkitekten kan se helheten i ett projekts utveckling och har en förståelse för många olika saker, vilket kan vara viktigt i de tidiga skedena för att skapa så bra projekt som möjligt. Till exempel menar hon att de genom att endast titta på vegetationen på en plats, kan dra slutsatser som ingen annan kan. Hon tycker också att landskapsarkitekter generellt är duktiga på projektledning och att det är en naturlig fallenhet för dem, något som kan användas även tidigt i projektutvecklingen. På grund att de har en så bred kunskap leder det till en stor förståelse för andra professioner.

Enligt Lisa så kan både tid och ekonomi sparas samtidigt som bättre tekniska lösningar föreslås om landskapsarkitekten får vara med tidigt. Hon tycker att landskapsarkitekten kan bidra med viktig kompetens i helhetsaspekten och ur ett hållbarhetsperspektiv genom att de förstår vikten av att tillgodose närhet till rekreation och parker, har kunskap om ekosystemtjänster, sociala sammanhang samt att de har kompetens i stadsutveckling och hur saker och ting hänger ihop.

Petra menar att landskapsarkitekter är duktiga på att driva de gröna frågorna och gestaltningen när det gäller att få in träd i staden samt när det handlar om de estetiska aspekterna. Under planeringen har landskapsarkitekter även kompetens att få ihop olika delar samt skapa symmetri och balans i både gaturummet och i parker.

Även Pernilla anser att landskapsarkitekter behövs för att ge värdefulla aspekter för att få till bra och trivsamma områden i form av exempelvis grönska och lektytor.

Hon anser att det blir lättare att sälja eller hyra ut bostäder eller kontor om det finns till exempel en park intill eller trevliga lekplatser i närheten.

Också Marcus menar att det gynnar kunden om man redan tidigt i planeringen tar hänsyn till grönfrågor. Han anser att landskapsarkitekter kan ringa in värden och specificera vad som är viktigt ur ett grönt perspektiv. Han tycker att det är viktigt med kompetenser som kompletterar, vilket han anser att landskapsarkitekter gör genom att hitta dessa faktorer i början av projektet. Däremot ser han inte samma syfte med att landskapsarkitekten ska komma in tidigt när det gäller redan exploaterade områden, till exempel att riva ett hus i stan, som han gör med just nya tomter där det finns gröna och blå värden.

Finns det kompetenser du tycker att landskapsarkitekter saknar för att medverka i tidiga planeringsskeden?

Enligt Anna så saknar landskapsarkitekter ekonomidelen. Ekonomi kopplat till projekteringskurserna hade behövts läsas mer av under utbildningen, anser hon. Å andra sidan tror hon att om någon redan som student blir väldigt begränsad och får höra mycket som till exempel ”nej, det här går inte” och ”det här kostar för mycket”, så kan det leda till att fantasin och det kreativa tänkandet begränsas och just den delen är väldigt viktig och unik för landskapsarkitekten. Kombinationen av det kreativa och konstnärliga tillsammans med det tekniska får landskapsarkitekten med sig under utbildningen, och hon ifrågasätter om studenterna dessutom då ska begränsas av den ekonomiska biten. ”Kreativiteten, dödar man den får man inte igen den. Ekonomin blir vi tvingade att lära oss i alla fall”, menar Anna.

Lisa tycker inte att landskapsarkitekten saknar något särskilt för att medverka i de tidiga planeringsskedena men hon önskar att utbildningen skulle gett en större och tätare kontakt med verkligheten.

Även Petra anser att bredden på landskapsarkitektens utbildning är bra och att det inte finns några särskilda kompetenser landskapsarkitekter saknar för att medverka i tidiga planeringsskeden.

Inte heller Marcus tycker att landskapsarkitekten saknar något särskilt men säger också att han inte riktigt vet vad de läser under utbildningen. Han menar dock att det nog inte hade skadat om de hade mer ”jobbiga” projekteringsövningar under studietiden som att till exempel exploatera mitt i en skog eller på en strand. Att arbeta i provocerande projekt och att öva i att tänka i exploitörens perspektiv kan bidra till en ökad förståelse, tror Marcus.

Förutom att landskapsarkitekter är kunniga ur ett grönt och blått perspektiv så är kunskapen om vad de där utöver får studera under utbildningen lite oklar, enligt Pernilla. Däremot tycker hon inte att det finns någon kompetens som landskapsarkitekten direkt saknar för att medverka i tidiga skeden. Hon anser att de bör vara en del av processen tillsammans med flera andra yrkespersoner för att komplettera olika kompetenser i tidiga planeringsskeden.

Anser du att det finns konsekvenser att landskapsarkitekter inte medverkar tidigt och i så fall vad?

Utemiljön får nästan alltid stryka på foten eftersom det är den som kommer sist i planeringen. Om man hade vänt på perspektivet hade förståelsen blivit större, menar Anna. Just den sociala interaktionen och aspekten som kan ske på exempelvis uteplatser, torg, parker, gator och livet mellan husen kan aldrig ske inuti bostäderna. Missas hänsynen till detta i de tidiga planeringsskedena så går det

aldrig att reparera det senare. Det är en jätteviktig kompetens att ta hänsyn till, anser Anna. Hon tror att arkitekter ofta är väldigt inriktade på hus och att det är få som har erfarenheter inom stadsbyggnad, vilket hon anser är en stor skillnad jämfört med landskapsarkitekter. Hon fortsätter med att berätta att hon tycker att landskapsarkitekter är bättre på stadsbyggnad än många arkitekter, just för att de är intresserade av det som händer utanför husen och arbetar med att försöka få ihop ett sammanhang av det som finns mellan byggnaderna. Det kan handla om allt ifrån gator, parker, torg, små platser, vinklar, väderstreck, vindförhållanden och hur marken ser ut. Ingen annan har den bredden som landskapsarkitekter har och på så sätt är de unika i sitt arbete, säger Anna.

Att landskapsarkitekter inte är med tidigt i planeringsskedena kan bidra till att frågor som annars hade kunnat undvikas uppstår, och det kan handla om många olika aspekter, vilket i sin tur kan leda till längre ledtiden i processerna, menar Lisa. Genom att titta på förutsättningarna lite djupare redan i tidiga skeden och diskutera vilken lösning som är den mest optimala redan från början kan leda till ekonomiska vinster. Om landskapsarkitekten medverkar tidigt kan det innebära att platsens förutsättningar tas tillvara på ett helt annat sätt. Om de inte är med så kan det finnas viktiga värden som missas.

Petra anser att om landskapsarkitekter inte medverkar tidigt i planeringsskedena kan det gröna påverkas negativt och det finns en risk att husen och kvarteren låses i en struktur och att mellanrummen sedan inte kan lösas på ett bra sätt. Det kan i sin tur leda till att det blir omöjligt att skapa ett lyckat projekt, menar Petra. Samtidigt finns det risk att det görs avkall på de kvaliteter som behövs för att bygga en stad om inte landskapsarkitekter är med från början. Praktiska frågor kan också ta stryk om inte landskapsarkitekter är med i tidiga skeden, exempelvis att cykelparkeringar ska få plats på kvarteretsmark för att undvika att de placeras på allmän platsmark, vilket i sin tur kan leda till rörighet och stökighet.

Enligt Marcus så kan företagets varumärke försämrats om inte landskapsarkitekter är med från början eftersom kunskapen om att ”bygga för människor” begränsas. Landskapsarkitekter hjälper till att hitta dessa viktiga värden. Dessutom kostar det pengar för byggherren att få rita om på grund av att kommunen anser att viktiga värden har missats när man visar upp ett förslag, istället för att komma väl förberedda genom att ha tänkt på flera olika aspekter redan från början. Att landskapsarkitekter inte är med från början leder till att slutresultatet blir sämre och därmed också mindre pengar i slutändan.

I många fall är målet att få ut ett högt exploateringsstal och de gröna aspekterna riskerar då att hamna i skymundan, vilket i slutändan leder till områden som inte är så trevliga att bo och vistas i, anser Pernilla. Att landskapsarkitekter inte medverkar i tidiga planeringsskedena kan leda till mindre yta att skapa gröna rum på. Hon tycker att det är viktigt att de som bygger är medvetna om vad det gröna faktiskt skapar för värdefulla platser. Hon tycker också att landskapsarkitekter spelar en viktig roll när det handlar om klimatförändringar och dagvattenhantering och att det är viktigt att ta hänsyn till detta tidigt.

Vad tror du är orsaken till att landskapsarkitekter generellt inte kommer in i tidiga skeden?

”Hur ofta pratas det om tidiga planeringsskedena under utbildningen?” ställer Anna som motfråga till mig. När hon själv studerade så var det ingen som pratade om de tidiga planeringsskedena och hon berättar att hon knappt visste vad det innebar

eller att det fanns. När hon började jobba med stadsplanering var hon en av få där som var landskapsarkitekt. Hon tror mycket på att marknadsföra det hos studenter och även att landskapsarkitekter själva bör bli bättre på att marknadsföra sin kompetens för att få in fler i den delen av processen. Hon menar också att mycket troligtvis handlar om tradition än att det skulle vara någon som inte vill ha med landskapsarkitekter i de tidiga skedena. Anna säger att om man ska jobba med planering inom kommunen, vilket de tidiga skedena är en del av planeringsskedet, så skulle hon själv välja att anställa en landskapsarkitekt framför en arkitekt. Sedan menar hon att det allra bästa är att jobba tillsammans, både landskapsarkitekter och arkitekter, för att få ett så bra slutresultat som möjligt.

Lisa tror att många inte förstår vikten av att koppla på en landskapsarkitekts kompetens från början. Hon tror att det finns ett missförstånd i att landskapsarkitekter enbart ritat trädgårdar och menar att det krävs en utbildningsinsats för att marknadsföra deras kompetensbredd mer. Hon tycker dock att kunskapen om i vad landskapsarkitekter har för kompetenser i planeringsprocessen har ökat på senaste tiden.

I Malmö Stad medverkar landskapsarkitekter i tidiga planeringsskeden och det läggs stor vikt vid att de ska vara med, enligt Petra. De har en uppställning som ska ingå tidigt i alla projekt och som ska bestå av en projektledare, en landskapsarkitekt, en trafikingenjör och en gatuingenjör. Där anser de att det är viktigt att ha med olika kompetensområden redan från början.

När det gäller andra projektutvecklande organisationer tror Petra att det är kalkylen som styr relativt mycket men att det kan finnas landskapsarkitekter med i detaljplaneskedet och som har tittat på helheten, bland annat hur förgårdsmarken ser ut och hur den kopplas till den allmänna platsmarken. I många fall är det däremot arkitekter som har ritat det en landskapsarkitekt bör göra, menar Petra. Det har nog ofta att göra med att dessa organisationer inte har kunskap om skillnaden mellan en landskapsarkitekts och en arkitekts kompetenser ur denna aspekt, tror hon. Vidare säger Petra att det har börjat allt fler landskapsarkitekter på stadsbyggnadskontor jämfört med förr då de dominerats av arkitekter och byggnaderna fick störst fokus. Petra anser att landskapsarkitekter ska vara med i de tidiga planeringsskedena och tror att om det frågas efter det så blir det också en större efterfrågan av byggherrarna. Hon tror att grunden till att landskapsarkitekter inte medverkar tidigt handlar om att vara rationell och på så sätt låta en arkitekt ha ansvar även för livet mellan husen.

Pernilla tror att en stor orsak till varför landskapsarkitekter i många fall inte medverkar i de tidiga planeringsskedena ligger på just byggherrarna och exploatören som tycker att det är en extra onödig kostnad. Att anlita en landskapsarkitekt kostar i projektet och hon menar att många inte tänker ut ett långsiktigt perspektiv och ser vilket värde det kan leda till i slutändan. Kunskapen om vad en landskapsarkitekt kan bidra med är begränsad och Pernilla menar att det ofta inte tänks på vad det gröna verkligen gör för människorna. Midroc Property Development i Malmö har inte själva några landskapsarkitekter men tar in dem som konsulter i vissa projekt beroende på hur stort projektet är och hur mycket grönska det finns. Pernilla tror att mycket handlar om vilka tjänstemän som arbetar i ett projekt eller i kommunen just då. Är det någon som har någon erfarenhet av landskapsarkitekter, som hon till exempel, eftersom hennes syster är landskapsarkitekt, så är det större chans att det tas in en just för att det då finns en

större medvetenhet om vad de har för viktiga kompetenser. Pernilla tror dock att bristen på landskapsarkitekter i de tidiga planeringsskedena är på väg att ändras, men att mycket handlar om att upplysa och informera om vilka mervärden en landskapsarkitekt kan bidra med. Hon tycker att landskapsarkitekter måste marknadsföra sig och sin kompetens mer både utåt och till kommuner för att upplysa om nyttan med dem.

Liksom Pernilla tror även Marcus att mycket handlar om egna intressen av tjänstemän i projekten. Han själv har ett stort intresse av natur och de gröna frågorna och tar därför in landskapsarkitekter som konsulter i sina projekt, men menar att många nog tänker att de frågorna kan tas senare i projektet. En exploaterande organisation är ofta mer intresserad av volymer och pengarna. Kunskapen om de gröna värdena och förståelsen av betydelsen att ta in en landskapsarkitekt tidigt är många gånger begränsad. Enligt Marcus tycker många att det är lite ”fjantigt” och lite ”skit samma”. Även Marcus är övertygad om att landskapsarkitekten måste marknadsföra sin kompetens i de tidiga planeringsskedena ännu mer.

Diskussion

Syftet med arbetet var att undersöka landskapsarkitektens roll i de tidiga planeringsskedena. I följande avsnitt presenteras en diskussion kring studiens resultat, diskussion av val och genomförande av metod, studiens bidrag samt en avslutande reflektion.

Resultatdiskussion

Vad kan landskapsarkitekter bidra med i tidiga planeringsskeden?

Resultatet av studierna indikerar att landskapsarkitektens yrkeskompetens är bred (Sveriges arkitekter 2016, Eckerberg 2004), något som med fördel kan utnyttjas i de värdeskapande tidiga planeringsskedena enligt samtliga personer som intervjuades. Anna menar att landskapsarkitekter har en stor förståelse för andra professioner just på grund av kunskapsbredden, något som gör dem duktiga på projektledning.

Det är tydligt att det finns en förståelse för att landskapsarkitekter har kunskap om frågor ur ett grönt perspektiv, men att se mervärdet av att ta hänsyn till dessa frågor tidigt i planeringen är ingen självklarhet. Om en landskapsarkitekt medverkar tidigt kan viktiga förutsättningar belysas och tas till vara. Ur litteraturöversikten (Sveriges arkitekter 2016, Eckerberg 2004) samt enligt landskapsarkitekterna Anna och Lisa kan en slutsats dras att en landskapsarkitekt har ett betydligt bredare kompetensområde än endast det gröna perspektivet. Aspekter som till exempel sociala sammanhang, vilket innebär att skapa förutsättningar för interaktion och möten av människor mellan husen, är något både Anna och Lisa menar att en landskapsarkitekt kan bidra med. Dessa aspekter är viktiga att ta hänsyn till redan från början utöver de gröna- och blå frågorna för att skapa så bra och hållbara projekt som möjligt. Anna och Lisar anser också att landskapsarkitekter är duktiga på att se helheten av ett projekts olika delar och Petra menar att de är duktiga på att skapa symmetri och balans. Även detta är något som är en förutsättning för att utveckla på ett hållbart sätt.

Ur ett ekonomiskt perspektiv så är det enligt Marcus och Lisa lönsamt att ta in en landskapsarkitekt redan från start även fast det kostar mer från början. Dels så kan byggherren minska risken att få rita om förslaget och samtidigt så utvecklas ett projekt där det från start tagits hänsyn till flera olika aspekter och värden med hjälp av rätt kompetens. Detta i sin tur kan leda till bättre slutresultat och därmed också generera en högre ekonomisk vinst. Vidare tanke ur ett ännu större perspektiv så är det nödvändigt att utveckla bra och hållbara miljöer i projekt för att skapa ett samhälle som är hållbart. Detta är något en landskapsarkitekt kan bidra med genom att vara med redan från början och skapa förutsättningarna innan projekteringen påbörjas. Lisa menar också att med hjälp av en landskapsarkitekts kompetenser redan tidigt i planeringen så kan ledtider i processer minska då frågor att brottas med kan minskas, något som i sin tur är positivt ur ett ekonomiskt perspektiv.

Marcus anser också att genom att ha med landskapsarkitekter från börjar så främjar det varumärket för det företag som exploaterar eftersom kunskapen om att ”bygga för människor” ökar.

Vad hindrar landskapsarkitekter att komma in i tidiga planeringsskeden?

Resultatet av intervjustudierna visar att ett hinder för landskapsarkitekter att komma in i de tidiga planeringsskedena har att göra med andra aktörers okunskap.

Enligt Paget (2008) så är kännedomen om vad en landskapsarkitekt besitter för kunskaper begränsad på grund av bredden på landskapsarkitektens yrkeskompetens.

Intervjustudien indikerar på att det finns många exploaterande och projektutvecklande organisationer som har vetskap om att en landskapsarkitekt har kompetens när det handlar om det gröna perspektivet. Enligt personerna jag intervjuade verkar det däremot finnas många organisationer som saknar insikten om att det kan finnas viktiga värden att ta hänsyn till med hjälp av en landskapsarkitekt redan tidigt. Förståelsen för att en landskapsarkitekts breda kunskap kan bidra till ett bättre slutresultat kan i många fall vara begränsad. Dessutom är kännedomen om vad en landskapsarkitekt besitter för kompetenser utöver just det gröna och dess värden hos många obefintlig enligt intervjustudien. Vad som är orsaken till detta är något som är intressant att undersöka vidare i fortsatt forskning, men mycket tyder på att landskapsarkitekten själv behöver bli bättre på att marknadsföra sin breda kunskapsbas till andra yrkesgrupper. Samtidigt krävs det en större utbildningsinsats för att marknadsföra de tidiga planeringsskedena till studenterna, enligt Anna. Jag undrar därför om landskapsarkitekten i många fall hindrar sig själv att medverka i de tidiga planeringsskedena? Vidare kan det därför vara intressant att undersöka vad landskapsarkitekter själva samt vad utbildningen kan göra för att marknadsföra yrket och landskapsarkitektens kompetensområden mer.

Metoddiskussion

Att använda litteraturoversikt som metod har varit lämplig för studiens syfte för att förstå samspelet mellan olika aktörer och betydelsen av kommunikation.

Ett problem har dock varit att det har varit svårt att finna aktuella källor och litteratur som berört landskapsarkitektens roll i de tidiga planeringsskedena, vilket har begränsat antalet tryckta källor om just detta. Däremot har detta i sin tur lett till val av frågeställningarna i arbetet. Det jag har läst om har sedan påverkat vilka frågor jag har valt att ställa i intervjuerna. Många saker som respondenterna har sagt kan i sin tur kopplas till litteraturen.

De intervjuade personerna hade på något sätt erfarenhet inom landskapsarkitektur och samtliga arbetade antingen som landskapsarkitekt eller tillsammans med landskapsarkitekter. Vidare hade denna undersökning troligtvis givit en ännu mer rättvis och intressant bild genom att ta del av någons synvinklar som inte hade kontakt med någon landskapsarkitekt i de tidiga skedena av planeringen.

Redovisningen av intervjuerna skedde även i form av en sammanfattning och inte genom att citera hela samtalen. Detta har inneburit att innehållet har sällats utefter vad som passats in och känts mest relevant, vilket i sin tur kan resultera i en felkälla.

Studiens bidrag

Målet med denna studie är att bidra till en diskussion om landskapsarkitektens yrkesroll, vidare om landskapsarkitekten bör ha ett större inflytande och mandat i början av projektutvecklingen eller ej. Den här uppsatsen är i första hand tillägnad åt landskapsarkitektstudenter, examinerade landskapsarkitekter samt andra aktörer och personer som arbetar i de tidiga planeringsskedena. Efter vad arbetet har visat för resultat hoppas jag även att diskussionen kring vad landskapsarkitekter själva samt vad utbildningen kan göra för att uppmärksamma och marknadsföra kompetenserna en landskapsarkitekt besitter, ökar. Dessutom önskar jag att denna studie kan öka kunskapen och generera en nyfikenhet hos landskapsarkitekturstudenter om landskapsarkitektur i samband med de tidiga planeringsskedena.

Avslutande reflektion

Om Sverige ska kunna bygga och utveckla hållbara städer och miljöer för människan så krävs det att det ges förutsättningar för detta redan i den värdeskapande tidiga planeringen. En landskapsarkitekt kan med hjälp av sin kompetens spela en viktig roll i planeringsskedena och det borde vara en självklarhet att det finns en landskapsarkitekt med från början i varje projekt. I slutändan finns det inget att förlora, istället endast större möjligheter och bättre förutsättningar för att skapa platser som är hållbara ur flera olika perspektiv.

Arbetet med den här studien har ökat min kunskap om de tidiga planeringsskedena. Det som jag framförallt tar med mig från det här arbetet är insikten om att landskapsarkitekter som yrkespersoner måste stå på sig mera och bättre upplysa sin otroligt breda kunskapsbas och vad exploaterande och projektutvecklande organisationer tjänar på genom att ta in en landskapsarkitekt redan i början av ett projekt.

Referenser

- Andersson, T. (2016). [Elektronisk] Om landskapsarkitektur. *Dialogen*.
Tillgänglig: <https://konstakademien.se/wp-content/uploads/2015/11/Dialogen-Thorbjorn-Andersson-Om-landskapsarkitektur.pdf> [2018-04-11]
- Ardell, P. (2016). [Elektronisk] *Alla ska med i hållbar byggprocess*. KTH.
Tillgänglig: <https://www.kth.se/forskning/artiklar/alla-ska-med-i-hallbar-byggprocess-1.689114> [2018-04-20]
- Bahrainy, H & F. Manshadi, E. (2017). [Elektronisk] The Most Important Skills an Urban Planner Needs In a Developing Country. *The Case of Iran* [2018-04-04]
- Eckerberg, K. (2004). [Elektronisk] *Etta eller nolla? Landskapsarkitekter, yrkeskunnande och informationsteknologi*. Doktor avh. SLU, Ultuna [2018-04-17]
- Finansdepartementet (2000). [Elektronisk] *Vad är hållbar utveckling?* Doi: 91-38-21228-5 [2018-05-24]
- Foote, R (2009). [Elektronisk] Landscape portrait. *Renewable Energy Focus*, Volume 10. Tillgänglig:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1755008409701498> [2018-04-06]
- Frennered, E (2011). [Elektronisk] *Vi sitter i samma båt eller vilka båtar sitter vi i egentligen - En studie om samverkan mellan aktörer i planeringsprocessen för Kiruna stadsomvandling*. Examensarbete, SLU, Alnarp [2018-04-20]
- Gustafsson, A-C. (2007). [Elektronisk] *Klyftan mellan byggare och arkitekt, markentreprenören och landskapsarkitekten*. Examensarbete, SLU, Ultuna [2018-04-04]
- Kanter, R. M (1994). [Elektronisk] Collaborative Advantages: The Art of Alliances. *Harvard Business Review*. Tillgänglig:
<https://hbr.org/1994/07/collaborative-advantage-the-art-of-alliances> [2018-04-20]
- Leon, D-A (2008). [Elektronisk] Cities, urbanization and health. *International Journal of Epidemiology*, Volume 37. Tillgänglig:
<https://academic.oup.com/ije/article/37/1/4/772263> [2018-04-06]
- Lindberg, K. (2009). *Samverkan*. Malmö: Liber AB
- Maslyn, J (2002). [Elektronisk] The Modern Landscape Architect and Creativity: What Creates It, Shapes It, and Inspires It. *Landscape Journal*. Volume 21.
Tillgänglig: <http://lj.uwpress.org/content/21/1/134.full.pdf+html> [2018-04-06]
- Paget, S. (2008). [Elektronisk] Aspekter på landskapsarkitektens yrkesroll – med utgångspunkt i skolgårdsutveckling. Doktor avh. SLU, Ultuna [2018-04-11]
- Poláčková, L (2012). [Elektronisk] *Means of landscape architecture in the urban public space of Rome, Paris and Prague*. Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis. Tillgänglig:
https://acta.mendelu.cz/media/pdf/actaun_2012060080281.pdf [2018-04-11]
- Ryd, N. (2017). *Tidiga skeden i planering, bygg och förvaltning*. Stockholm: AB Svensk Byggtjänst
- Statistiska centralbyrån (2015). [Elektronisk] *Urbanisering - från land till stad*.
Tillgänglig: <http://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Urbanisering--fran-land-till-stad/> [2018-04-02]
- Sveriges arkitekter (2016). [Elektronisk] *Landskapsarkitekt 2030, en framtidsspaning*. Tillgänglig: <https://www.arkitekt.se/wp-content/uploads/2016/12/SA-Lark-2030-ver-160919.pdf> [2018-04-17]
- Sveriges arkitekter (u.å). [Elektronisk] *Att bli och vara landskapsarkitekt*.
Tillgänglig: <https://www.arkitekt.se/att-bli-och-vara-landskapsarkitekt/> [2018-05-24]

- Sveriges lantbruksuniversitet (2017). [Elektronisk] *Landskapsarkitektprogrammet - Ultuna, för antagna t.o.m 2016*. Tillgänglig:
<https://student.slu.se/studier/kurser-och-program/program-pa-grundniva/landskapsarkitekt-ultuna/> [2018-05-24]
- Trost, J. (2010) *Kvalitativa intervjuer*. 4:e uppl., Lund: Studentlitteratur
- Victor, D-G (2006). [Elektronisk] Seeking sustainability: Cities, countryside, wilderness. *Population and Development Review*, Volume 32. Tillgänglig:
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1728-4457.2006.tb00008.x>
[2018-04-06]